

SZÁNTÓ

ELŐFIZETÉSI ÁRA

Éves előfizetés...	18 k.
Éves előfizetés...	18 k.
Éves előfizetés...	18 k.
Éves előfizetés...	18 k.
Éves előfizetés...	18 k.
Éves előfizetés...	18 k.
Éves előfizetés...	18 k.
Éves előfizetés...	18 k.
Éves előfizetés...	18 k.
Éves előfizetés...	18 k.

Politikai
napilap

Megjelenik minden nap, a hétfő kivételével.
Gyűjtő kiadások is.
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Nagyvárad, Szilágyi Dezső u.
A szerkesztőség kéziratok vételére
adással vagy megőrzéssel
vállalkozik.
Előfizetések és hirdetések a kiadó
hivatalában intézendők.

II. évfolyam 231. szám. Nagyváradi

Kedd, 1917 október 9.

Nagyvárad katolikusai az autonómiaért.

A vasár napi nagygyűlés.

Nagyvárad katolikus egyesületei vasárnap tartották nagygyűlésüket a város egész katolikus társadalmának impozáns részvételével a Kath. Kör Szent László termében a katolikus autonómia ügyében. A kör hatalmas nagytermét egészen megtöltötte a közönség, akik között képviselve volt az egész katolikus társadalom minden rétege. A jelen voltak közül a következőket jegyeztük fel:

Dr. Bozóky Alajos udv. tan., dr. Buday Gyula, Böszörményi Géza, Balogh Kálmán, Bozóky Gyula, Báthory László, Bereczki Mihály, O. Bánáss László, Barabás Zoltán, Barza József, Buzás József, Barabás Ernő, Barza József, Barza Antal, Budai József, Csaponyi Ignác kanonok, Czillé Imre, Csigásy Ferenc, Dallos Sándor, Domokos Andor, Dajka Ferenc, Dinók Károly, Eleméry Ferenc, Elő János, Fröhlich József, Follmann Géza, dr. Felföldi János, Fábián József, Földy Lajos, Gresinczy Antal kanonok, Geleta Géza, Gyepes Imre, Géczy Lajos, Gálffy Sándor, Gillráiner Adolt, dr. Guta Elemér, dr. Géczy József, Gróczy Béla Máv. tisztviselő, György István, Győri József, dr. Hoványi Géza udv. tanácsos orsz. képviselő, dr. Hoványi Gyula, Heilinger József, Horváth Árpád, Horváth István, Halmos András, Halmos József, dr. Hegedűs Károly, Hajdu Ferenc, Imrik S. Zoltán plebános, tb. kanonok, dr. Imrik Gusztáv, Jelinek Géza, Jelinek Ferenc, Jancsó Lajos, Jánosáhy Antal, dr. Karácsonyi János c. püspök, dr. Kovács Lajos főgimn. igazgató, dr. Kállay György, dr. Károly Irén, dr. Krüger Aladár, Kelemen Kálmán, Kiss Bertalan, Krecsmann Vilmos, Kiss Antal, Kiss Lajos, Komáromi József, Kiss Endre, Klemencz Péter, Kovács Ferenc, dr. Lábán Lajos kir. táblaelnök, dr. Lestyán Endre, P. Lindauer Károly, Laszczik Ernő, Lénárt József, Lovass Dezső, Mellau István, Molnár Lajos, Máthé András, Melcher Károly postatanácsos, Molnár József, Marozsán Károly, Mertz Nándor, Maricskó János, Márton Péter, Mamevény Gusztáv, Munkácsi Márton, Makó Sándor, Máthé József, Nutta Jakab, Nagy István, dr. Papp Károly, Papp Béla, Padala Béla, Petry János, Páln Antal, Pfeifer János, Pencz János, Réz Mihály, K. Ruffy Pál, Rác Béla, Lovag Sperker Ferenc, dr. Szabó Vendel, Száhlender Károly, Szöllőssy Gyula, dr. Stokker József, Schuch Károly őrnagy, Szilágyi Dózsa, Somogyi Géza, Székely Sándor, dr. Schweiger Ede, Serly Viktor, Stark Gyula, Sünger Bertalan, dr. Suhayda György, Szűdényi Nándor, Sipos András, Sztarill Ferenc, Straub Ferenc,

Szalay János, Schuster Ferenc, Standary György, Szabó János, Számbovicsky Rezső, Szolinger Béla, Szelle Kálmán, Simon Gyula, Sugár Dénes, Tóth Imre, P. Torma Izidor, Torma József, Tuka János, Tauszik Gusztáv, dr. Vucskics Gyula prépost-kanonok, Vuchetich Miklós, Virkó Vilmos, Vuss János, Vidosits Gyula, Wirth János, Varga Pál, Zöldy Bertalan, Zsuhva József, Zboray Gyula, Zsembinszky János és még számosan a társadalom minden rétegéből.

A nagygyűlést Karácsonyi János c. püspök nyitotta meg. A jegyzőkönyv vezetésére dr. Imrik Gusztáv ügyvédet kérte fel s a jegyzőkönyv hitelesítésére dr. Buday Gyula jogakadémiai tanárt és dr. Krüger Aladár ügyvédet kérte fel. Ezután a következő megnyitó beszédet mondotta:

Tisztelt Közgyűlés!

E rettenetes világháború azt is megmutatta még pedig szokatlanul erősen, hogy a társadalmi osztályok mennyire egymásra vannak utalva. Nem lehetett többé azt mondani, a földmives dolga bevetni a földet, nevelni a jószágot, kinek mi köze hozzá, ha parlagon hagyja, ha minden jószágát megöli is? mert akkor hogyan élmeztük volna országunk fenállásáért küzdő vitéz hadseregünket? honnan szerzett volna ennivalót az iparos, kereskedelmi és hivatalnoki osztály?

Abban a nagy, világraszóló s kath. egyháznak hívott társaságban se lehet azt mondani, hogy ez egyház ügyeinek végzése fenállásának vagy elromlásának kérdése a papok dolga, csinálják ők. Mert igaz ugyan, hogy a tanítás, az istentisztelet, a szentségek kiszolgáltatása Krisztus rendelése szerint egyedül a papok dolga, helyesebben szigorú kötelessége, de az egyház védelme, a templomok, iskolák építése, a hű vagyonkezelésben való segédkezés kezdettől fogva joga és kötelessége volt a többi tagoknak vagyis a világiaknak, helyesebben a híveknek is.

Itt Magyarországon 1848 előtt hazánk akkori alkotmánya és jogi rendszere szerint, a kegyurak főleg pedig a magyar király mint főkegyur gyakorolták a híveket illető jogokat és kötelességeket.

1848-ban azonban bekövetkezett az a rendetlenség, hogy a magyar király továbbra is az akkor alkotott felelős miniszteriummal gyakoroltatta főkegyuri jogát, holott e miniszterium többé már nem volt mindenesetre tagja a kath. egyháznak, hanem a felekezeten ál-

lamnak hivatalnokai s így éppen nem volt többé támogatója, védelmezője a kath. egyház ügyeinek, hanem legszelidebb szóval élve inkább akadályozója azoknak.

Ez igazságtalanság még pedig nem csupán velünk szemben, hanem igazságtalanság államjogi szempontból is s így azon okvetlenül változtatni kell, mert az igazságosság az országok alapja s azt megsérteni éppen az állam legfőbb tisztviselőinek nem szabad.

Mi katolikusok nem kérünk ugyan jutalmat vagy kiváltságokat azért, mert a magyar haza iránti kötelességeinket teljesítjük, de dicsekvés nélkül, büszkén és igazán elmondhatjuk, hogy mi vagyunk a magyar hazának legősibb, leghívebb, legönzetlenebb polgárai, ne legyen tehát éppen velünk szemben a magyar állam igazságtalan, hanem engedje meg törvényileg, hogy a magyar katolikus egyház autonómiája, önkormányzata létrejöjjön. Ezt sürgetni kötelességünk.

Ennek sürgetésére jöttünk most egybe s mivel e tárgyhöz hozzászólni legilletékesebb közülünk a nagyvárad i. sz. egyházmegye egyik autonómiai képviselője: dr. Hoványi Gyula, átadom neki a szót s felkérem, hogy határozati javaslatát előterjeszse.

Az éljenzések elcsendesülése után

Nagyvárad autonómiai képviselője: dr. Hoványi Gyula jogakadémiai tanár, autonómiai képviselő lépett a szónoki emelvényhez s a következő emelkedett szellemű beszédet tartotta:

Dr. Hoványi Gyula beszéde.

Tisztelt Nagygyűlés!

Van szerencsém a következő határozati javaslatot előterjeszteni:

Szent-László városának katolikusai és a várad egyházmegye katolikusai a katolikus autonómiának mielőbb való megvalósítását szükségesnek tartjuk, ennél fogva kérvénnyel fordulunk a képviselőházhoz, hogy a kath. autonómia létesítését mihamarabb iktassa törvénybe. Mielőtt kérném hogy

határozati javaslatomat méltóztassanak elfogadni, engedjék meg, hogy megokoljam miért szükséges az autonómia Magyarországon és miért sürgősen szükséges, miért szükséges ez országos autonómia?

Szükséges a kath. autonómia, mert mi isten kegyelméből magyar katolikusok vagyunk.

Ha csak katolikusok volnának, akkor

az autonómiáért egy lépést se kellene tennünk.

A katolicizmus fönntmaradása a földkerekségen biztosítva van. Maga az Isten biztosított minket erről.

De mi a magyar Hazának is édes gyermekei vagyunk.

Arra nézve pedig nincs isteni biztosíték, hogy édes Hazánkban a katolicizmus fönntmaradjon. Nincs biztosíték, hogy Hazánkban virágzani fog-e a magyar haza gyermekével.

Ennélfogva nekünk most külön kell gondoskodnunk, hogy a katolicizmus Hazánkban a jövőben is fönntmaradjon és legalább is tartsa meg azt a posztóját, melyet a múltban elfoglalt volt.

Láttuk is, hogy elődeink már 1848-ban átértékelve az akkori átalakulás korszakalkotó jelentőségét, kérvényezik a kath. autonómiát. Sajnos azonban, hogy az 1848-ki törvényhozás azt felelte *nincs idő a tárgyalásra*, a kérvény megkésett.

Eötvös József báró a múlt század 70-es éveiben újból fölszínre hozta a kath. autonómiát. Az első szervező congressus 1871-ben el is készítette munkáját, de ez a miniszter asztaliójába jutott.

Mi helyesen is történt, mert az lett volna autonómia, de nem katolikus autonómia.

Ezért megdicsőült apostoli királyunk Ferenc József 6 Felsége 1895-ben egybehívta a második szervező congressust, meghagyta, hogy módosítsák a 71-ki javaslatot, úgy hogy tartsuk szigorú figyelembe az egyház szervezetét és az ő Felségét megillető legfőbb kegyuri és felügyeleti jogokat.

A második szervező congressus 1897-ben állt össze és munkáját 1902-ben Budán nyújtotta át Ferenc József 6 Felségének, mely aktusnál jelen lenni szerencsém volt.

Hogy a második szervező congressus nem csak autonómiát, de katolikus autonómiát akart, annak classikus tanuja csekélységgem, mint a II-ik szervező congressus 27-es és 28-es bizottságának előadója, mint a jelenlegi elabóratum első tervezetének a készítője.

Ismét 15 év telt el a II. szervező congressus munkálatainak befejezése óta, megint nem jutott idő a tárgyalásra, mint 1848-ban, pedig Magyarországon a kath. autonómia nemcsak szükséges, hanem sürgősen szükséges. Külön kell e bizonyítanom 1917-ben a sürgősségét annak, mi már 1848-ban szükséges volt. Elég rámutatnom arra, hogy ha 1848-ban a kath. autonómia azért vált szükségessé, mert a Rendi államból Népképviselői állam lett, a katolicizmus religio dominusz helyett az ország egyik vallása lett, elvesztette azt a külön támaszt, melyet addig birt volt abcasterialis kormányrendszerben, akkor most a mi időnkben, midőn az alkotmány sáncaiba a nemzetnek még szélesebb rétegeit viszi be a népképviselői állam, most kétszeresen sürgős a kath. autonómia létesítése.

Ha manapság megakarjuk hazánk számára adni azt a megbecsülhetlen etikai és kulturális értéket, melyet a katolicizmus képvisel, akkor a magyar parlamentben kell, hogy erőteljes legyen az Isten és felebaráti szeretet szent vallásaiknak két legelső parancsa a katolicizmus quintessenciája.

Hazánk érdekében erőteljes azonban csak azon feltétel mellett leendő a katolicizmus, ha a katolikusok úgy az egyháziak, mint világiak egy országos szervezetbe egyesülnek. Hitközségi autonómia, sőt egyházmegyei autonómia e célra nem elég, az egész országot felölelő autonómia kell, mely egyesítve magában a magyarországi katolikusok összes erejét anyaszentegyházunk támogatására és Hazánk javára.

De nem elegendő, hogy országos legyen az autonómia, de mindenekelőtt katolikusnak kell lennie, azaz sértetlen épességben kell tartani az egyház isteni szervezetét s az apostoli király legfőbb felügyeleti jogát, melyet a magyar király az ország minden vallása, tehát a katolikuság fölött is bír.

Megdicsőült királyunk Ferenc József jelmondatával „*Viribus unitis*” élünk midőn va-

lóra váltjuk a Kath. autonómiát édes hazánkban, de dicsőségesen uralkodó IV. Károly királyunk intenciójával létesítjük az autonómiát t. i. „Háboruban és békében a nemzettel a Hazáért!” Kérem határozati javaslatom elfogadását.

A határozati javaslatához a nagygyűlés nagy lelkesedéssel hozzájárult s a szónokot percekig ünnepelte.

Dr Karácsonyi János elnök kimondotta a határozatot, hogy a nagygyűlés az előterjesztett határozati javaslatot elfogadta és a képviselőházhoz juttatja.

Dr Buday Gyula jogakadémiai tanár magas nivóju előadása következett ezután, aki az autonómiának főként tanügyi vonatkozásait emelte ki s a következő beszédet tartotta:

Dr Buday Gyula beszéde.

Tisztelt Nagygyűlés!

Új csillagzatok járnak az égen. Új eszmék, új gondolatok születnek, új vágyak emelkednek. Új jóslatok támadnak egy szebb, boldogabb jövő iránt. Új világrend van keletkezésben a réginek romjain. A vén Európa egy kinos vajadás utolsó perceit éli. Várjuk az új korszak születését. Várjuk az Istenbe vetett hitnek, a jövőbe vetett reménységnek erősségével, de várjuk egyszersmint a nagy bizonytalannak sötéttségébe meredő szemünk kétségkedő várakozásával. Vajjon milyen lesz? Jobb-e, rosszabb-e a mainál? Vajjon milyen lesz? Megvalósítja-e mindazt a jót, ami az élettel nem számoló idealisták tőle várnak, vagy megöli betűje lesz minden szépnak, üdvösnek, magasztosnak, amelyet ez a letűnő korszak, a múlt, e csakhamar múlttá váló jelen alkotott?

Mindeme kérdésekre a felelet még az idők méhében pihen. Ha majd a jövő jelenné válik, meghozza a biztos választ ezekre a kérdésekre tények, események alakjában. Azonban a jövőt elő kell készíteni. Kinek-kinek tehetsége szerint. Jóravaló ideák nem maradhatnak kihasználatlanul, feszülő erők nem maradhatnak gyümölcsötlenül. Meg kell nyitni a zsilipeket ott, ahol a jó, a felséges tiszta vizek árja pörgeti a történelem kerekét, de hatalmas védgátakat kell emelni ott, ahol évszázados intézmények erősségeit a gonosz indulatok szennyes hullámai nyaldossák.

Ilyen hatalmas, régóta tervezett, régóta óhajtott védgát a kath. autonómia. Azt hiszem a már előadottak után nincs senki a teremben, kinek világos fogalmi ne lennének arról, mi az a kath. autonómia, mit jelent az reánk, katolikusokra nézve nagy általánosságban, milyen multra tekinthet vissza a megszervezésére irányuló mozgalom.

En most az autonómiát csak egyik oldalról, csak egy részletkérdés szempontjából, csak az iskolaügyhöz való vonatkozásában óhajtom vizsgálalom tárgyává tenni. Az autonómiáról és az iskoláról szólni az én jelenlegi feladatom. Körülbelül két évvel ezelőtt, ugyanez a teremben, talán ugyanezen közönség előtt, amely most szíves figyelmével és jóindulatával megajándékoz, bátor voltam szólni a hitvallásos iskolák jelentőségéről, óriási fontosságáról. Váztoltam a jónak és rossznak örök harcát, szembeállítva azt az igazán keresztényi, az igazán harmonikus lélek örök békéjével.

Az idők nem szűnő forgása akkori szavainknak ma két év után még nagyobb jelentőséget kölcsönöz. A demokrácia jelszava mindennapi kenyérünk lett, sokan a népuralom megvalósításában látják a jövő boldogságát, a földi boldogulást. Ha a hitvallásos iskoláknak mellőzhetetlenül fontos szerepet tulajdonítottam a múltban, akkor merem állítani, hogy ez a jelentőség megkétszereződött, mit mondok, meg százszorozódott a mai napon.

Akik az új irányzat hívei, azok azt mondják: Utat a tehetségnek, érvényesülési lehetőséget a kiválóságnak! Ez igen szép, de hal-

lottunk-e csak egy szót is arról, hogy ezeknek a tehetségeknek, ezeknek a kiválóságoknak nemcsak a maguk szakmájában, tudományában, a kormányzati bölcsességben, közigazgatási és egyéb ügyességben kell kimagaslaniok, hanem lelkiéletük tisztaságára nézve is, halottunk-e csak egy szót is, arról, hogy a szellemi kiválóság mellett a szívbeli nemesség is minősítő kellék?

Pedig ha ezt a minősítő kelléket meg nem kívánják, nem követelik, beszélhetnek nekem népboldogításról, beszélhetnek nekem demokráciáról, nem hiszem, hogy ennek az ideális fogalomnak élővalósággá válását megláthassam. Ha ezt a minősítő kelléket meg nem kívánják, a valóság az igazi demokráciának torzképe lesz csupán.

A hitvallásos iskola az, amely a szellemi kiválóságot szívbeli nemességgel is feldiszi. Vezetőszerepre képesíti. A hitvallásos iskola az, amely generációkat nevel, kik átérzik a közhöz, az államhoz való tartozásnak üdvös kapcsolatát. Kikre nézve az állampolgári kötelesség nem teher, kikre nézve a jog nem csupán tultengő önérdékük és rideg önzésük érvényesítésének eszköze, kik a köz érdekében lemondani és áldozatot hozni is tudnak. Kik minden vonalon a közéleti tisztesség és tisztaság gondolatától áthatva cselekednek s az alantjáró, becstelen törekvéseket könyörtelenül eltiporják.

Hitvallásos iskola s az általa teremtettt erkölcsi alapok nélkül a szabadság szabadossággá válik, a jog egyes arra hivatlan ügyeskedők uralmi eszközévé. A politikai élet a demagogia és izgatás könnyű prédájává. A családi életnek, a gazdasági, kereskedelmi életnek színvonalra lesüllyed. A hitvallás nélküli iskola legalább is eredményeiben könnyen odajuthat, amivel egy utitársam egyszer iskoláinkat általában meggyanúsította. A müncheni Hofbräuhaus emeleti nagytermében ültünk egymással szemben s a fölséges barna sörök számlálatlan Masijának közepette — a mai vigasztalan és sörtelen világban erre még emlékezni is istenkísértés —, egyszer megszólalt az emberséges zsidó ember: Önökkel üzleti összeköttetésben állni nem lehet, mert az Önök iskoláiban a gyerekeket csálni tanítják. Ha hitelez az ember, az adós, akinek neve Braun volt, megváltozik Grünre vagy Gelbre, Weisznak egyik fia Roth lesz, a másik Blau stb., mindmegannyi más-más nevet vesz föl. Az emberséges zsidó embernek az iskoláinkra vonatkozó ezt az embertelen föltevését, mondanom sem kell, a fölháborodás és keserűség elementáris erejével utasítottam vissza oly formában, hogy még a szó is a torkán akadt.

T. Uraim és Hölgyeim! Én nem bánom, ha a Braun elszárgul vagy megzöldül, én nem bánom, ha az öreg Weiss fiaiban a szivárvány minden színére felbomlik, de azt mondom és állítom, hogy iskolának ennyire süllyedni nem szabad s hogy a hitvallásos iskola ennyire süllyedni nem fog soha!

Ha pedig a keresztény valláserkölc alapján álló iskolai oktatás és nevelés a záloga a jövődönnek, a jövődö boldogságának és boldogulásának, akkor egyházunknak nemcsak a múltban volt nemes, csak a tudatlanok és rosszakaratuk által lekicsinyelhető magasztos hivatása, hanem még inkább meglesz az a jövőben, a jövő változott viszonyai között!

A kath. autonómiával a kath. egyház viszszeri a szabad rendelkezés lehetőségét a jelenben még kormányhatósági kezelés alatt álló tanulmányi alap és a vallásalap fölött.

A tanulmányi alapot 1782-ben a Jézustársasági eltörölt szerzetesrendjének vagyonából alkották. Ez az alap 1784-ben és 1791-ben még más eltörölt szerzetesrendek vagyonával is gyarapodott. Ma közel három millió koronás évi költségvetéssel dolgozik.

Fenntartotta a most már állami egyetemé előlépett pozsonyi és fenntartja a régi alakjában még ma is fennálló nagyváradi jogakadémiát. Fenntart 14 főgimnáziumot egészben, 18 főgimnáziumot részben, fenntartja a budapesti Ferencz József kir. kath. fiúnevelő intézetét

fenntart 7 tanítóképző intézetet, 1 tanítónő-képezdét, segítyez elemi iskolákat.

A tanulmányi alapnak s egyéb kath. alapoknak és alapítványoknak kezelése a kath. autonómia fog átmenni. A kath. autonómia gondoskodni a kezelés tervszerűségéről, intézkedni a tanulmányi és egyéb alapok ingatlan vagyonának intenzív műveléséről, megvalósítani a többtermelésnek divatos jelszavát s mind többet tenni az irányban, hogy a jövedelem emelkedésével a jó céloknak minél tágabb köre részesüljön támogatásban.

Azon élő erőnél fogva, amellyel ez a hivatása magaslatán álló, minden katolikus élénk érdeklődését bíró hatalmas országos szervezet rendelkezik, visszavenne minden, a felekezeti iskolák ellen irányuló jogosulatlan támadást. Szakszerű felügyeletet gyakorolna az összes kath. iskolákra és a nevelőintézetekre. Gyarapítaná és egyöntetű elvek szerint fejlesztené azokat. Félő gondossággal őrködnék azon, hogy a felekezeti iskolák a modern haladás tekintetében az állami iskolákkal lépést tartanak, sőt azokat a versenyben túl is szárnyalják.

További feladata lenne a kath. nevelés összes feltételének biztosítása, a tanári és tanítói személyzet gondos kiválasztása, közép és felsőfokú tanintézeteknek internatusokkal való ellátása, az orsz. tvekben biztosított államsegély igénybevétele s az állami felügyelet módjaitól szerződéses megállapítása.

És last not least amidőn az eddig egyházmegyéik szerint különálló katolikusok között bensőbb, országos kapcsolatot létesít, lecsendesítve és megbékéltetve a provinciális érdekeket, a haladó idők követelményeire képest felállítja a kath. egyetemet, amely mint az állami egyetemeknek anyagi és szellemi erői tekintetében méltó versenytársa, tüzhelyévé lesz az igazi tudományosságnak, otthonává a kath. jó szellemű tudósoknak, segítőjévé a kath. tehetségek kifejlődésének s hathatós tényezőjének a keresztény Magyarország újjászülésének!

Mennyi tér t. H. és U. a keresztény öntudat s a kath. ügyek előbbrevitele iránti szeretet fellángolására, a katolikusok most még szervezatlenségekben széteső munkájának és erejének gyümölcsösztetésére, mennyi alkalom és lehetőség lelkes kath. férfiak és nők, összehozatalára, buzgalmainak élesztésére és lekötésére a szent cél érdekében, mennyi eszköz a nemzetnek jó irányban való vezetésére és nevelésére!

Az autonómia a legigazibban, épen az iskolák terén fogja megteremi a maga áldásait, midőn az új nemzedékbe, a jövő magyarának egy igen jelentős részébe beneveli a világpolgárság kétes értékű jelszava helyett a hitűkhöz, hazájukhoz való ragaszkodás kötelességét és édes érzetét. T. H. és U. ahhoz, hogy az egész világot keblünkre öleljük, rövid a karunk, kicsinyek vagyunk. Gyaroltságunkban csak egy hazát tudunk szívünk egész melegével szeretni, de ha szent vallásunk tanításának magaslatára emelkedünk az egygyé forraszt minden embertársunkkal.

Nem polgároknak, hanem embereknek kell lennünk. Világpolgár nem tudok lenni, de utolsó, legméltatlanabb embertársamat is szerető és segítő felebarát lehetek. De csak úgy, ha az önzés és érdekhajászat nem ver őket ember és ember közé, de csak úgy, ha a bölcs és szerető alkalmazkodás aranyhidat ver az embert felebarátjától elválasztó mélységek fölé. Egyedül a keresztény világnézet az, amely segítő jobbomat felebarátom roskadozó válla alá helyezi, mely megindítja biztató, meleg szavaim árját, amely kibékít ellenségeimmel s ráteríti a béke sejtelmesen suhogó fehér szárnyát barátára, ellenségre egyaránt.

A minden ízében pompásan kidolgozott stílusos, szép beszéd nagy hatást gyakorolt az egész hallgatóságra.

Dr. Krüger Aladár beszéde.

Dr. Krüger Aladár következett ezután, akit a dicsőítő éljenekkel és tapsal fogadott a köz-

zönség, midőn a szónoki emelvényhez lépett. Dr. Krüger Aladár nagyhatású beszédének gondolatmenetét a következőkben jegyezte fel tudósítónk:

Tisztelt Nagygyűlés!

Az előttem elhangzott felszólalások után körültekintve az illusztris közönség sorain, amelyben az igaz katolikus meggyőződés férfiai foglalnak helyet, a hol együtt látjuk közöttük az előkelőséget és az egyszerű munkást egymás mellett, az egész demokrácia, a keresztény szeretet érzésétől áthatva, mikor itt látjuk Szent László városát, a katolikus Nagyvárad képviselőit a katolikus autonómia gondolatától lelkesítve, akkor nekem csak néhány szóval kellene levonnom az elhangzott beszédek konzekvenciáit. Itt az idő, amikor nemcsak meg lehet, hanem meg is kell valósítani ezt a gondolatot. Mikor levonom a konzekvenciákat, akkor azokra a szavakra gondolok, melyek itt elhangzottak. E beszédekből mindenki megállapíthatja, hogy katolikus, keresztény, magyar ügyről van szó, a melyet hetven év előkészületi munkája megérlelt, az előző kormány végleges formában kidolgozott s a mostani kormány tető alá hozni ígért. Minden becstelens magyar embernek kötelessége a kath. autonómia megvalósításán közreműködni.

Előttem szólott tisztelt előadótársaim széles perspektívát tártak elénk a kath. autonómia lényegéről. Én megkísérlem ezt a perspektívát egy gondolattal még bővíteni, azután a messzeségből jöjjünk közelebb s nézzünk bechunyt szemmel a lelkünkbe és vizsgáljuk meg, hogy méltók vagyunk-e arra mi, a vértől ázott gyenge nemzedék, hogy ezt a fontos eszmét, ezt az életbe vágó gondolatot mi valósítsuk meg.

A katolikus autonómia mi vonatkozásban lehet a többi felekezetekhez? Erre a kérdésre egymondattal a válasz: Elvárjuk protestáns testvéreinktől, mint keresztényektől, hogy nemcsak nem akadályozzák, hanem elősegítsék a katolikus autonómia megvalósítását. Ezt azért kell hangsúlyoznom, mert sajnos ellenkező irányban igyekeznek hangolni egyesek a társadalmat. Minden nemes törekvésnek vannak ellenségei és azok úgy igyekeznek célt érni, hogy visszavonást szíjanak keresztény és keresztény közt. Így gáncsoltak el sok nemes törekvést, így vitték keresztül sok kárhordozó eszmét. Nemrég Nagyvárad város egyik komoly testületében hallottuk azt az érelen közbeszólást: Először szekularizálunk, aztán következik az autonómia. Ily szavakkal próbálják ellenünk izgatni protestáns testvéreinket. Nekünk kötelességünk felhívni rá a figyelmet: Ne engedjétek őket verni közénk, ne engedjétek az izgatásokat szabadon működni! Mert ha egyszer bennünket „szekularizálnak”, akkor kifosztják őket is. Ha egyszer a püspöki székesegyházat nekünk bérbe kell vennünk a szabadkőművesektől, akkor a Teleky-utcai református templomban is csak szabadkőműves engedéllyel lehet majd istentiszteletet tartani. Jussunk eszükre prot. testvéreinknek, hogy ha bennünket megfosztanak templomainktól, iskoláinktól és minden jövedelmi forrásunktól, ugyanez a sors vár rájuk is. Ha Franciaországban a katolikus papok szabók és mesteremberek lettek, ugyanaz lett a sorsuk az ő lelkeszeiknek is, s az egyforma kifosztás alakjában valósították meg az egyenlőséget.

Másik jelszó, amellyel ellentétet akarnak szítani, hogy az autonómia révén a katolikusok nagyon erősek lesznek. Valóban erősek leszünk, de senki másnak a rovására, hanem csak azon a jogon, amelyet már eddig megszereztünk. Amidőn iskoláinkat, alapítványainkat visszaköveteljük, nem a másét, hanem a magunkét követeljük, mert azok az iskolák, azok az alapok jog szerint eddig is a mieink voltak. A magyar állam 8 milliót szavaz meg évente protestáns célokra s ebből háromnegyed részt a katolikusok fizetnek s így joggal elvárjuk, hogy jogos törekvéseinknek gátat emelni meg ne kíséreljék.

Aztán az az erő! A valóság az, hogy mi

katolikusok is, protestánsok is egyformán gyengék lettünk. Ez a háború minket protestánsokat és katolikusokat tett tönkre. A mi fejünk koronája hullott le, a keresztény magyarság virága, ifjúsága esett el a Kárpátokban és az Isonzónál, a mi itthon maradtaink, asszonyaink, gyermekeink szenvedik a háború minden nyomorúságát. A véreső a mirészfunkból hull, a könnyeső a mi szemünkből patakzik és az aranyeső nem a mi barázdáinkat öntözte. Elgyengülten állunk az új idők nagy feladatai elé. Erőre van szükségünk, mert oly támadások készülnek hazánk keresztény jellege ellen, amintőt sem a tatár, sem a török nem intézett ellenünk. Ebben a harcban össze kell fogunk, úgy, amint 1859-ben a Thun-féle pápens ellen, amely a protestáns autonómiát fenyegette, a mi katolikus főuraink is a protestánsok védelmére keltek Bécsben. Akkor együtt tudtak tartani, amikor halottak voltunk, értsünk egyet most is, mikor az élet int felénk és biztat, hogy ha erősek leszünk, ha egyetértünk, miénk lesz a feltámadottak diadala.

A másik kérdés az: ha ez az autonómia olyan nagy dolog, meg tudjuk-e valósítani? Erre a kérdésre a történelem felel meg. Miért nem valósult meg az autonómia 1871-ben? Az akkori elaborátum minden sorából, a tanácskozások minden szavából kilángol a lelkesezés, mely akkor az újjászülés mámorában a magyar nemzetet eltöltötte és mégsem érte el semmit. Nem engedte az isteni Gondviselés és jól történt, hogy így történt. Ez a korszak még bizony sokban meg volt méltalozva a jözeffinista gondolatoktól, meg a liberalizmustól, melyek egy évszázad alatt megörlözték a katolikus öntudatot. Beh sok katolikus volt akkoriban — emlékeztünk rájuk — itt Nagyváradon is, akik csak a király születésnapján mentek el a templomba, a templomba, hivatalból, külön püspöki meghívóra, utána püspöki ebéd következett. Király születésnapján katolikusokkal nem lehet autonómiát csinálni. Építettek akkor is néhány gyönyörű szép templomot, szépek és kicsinyek, de akkor milyen nagyok és milyen türesek voltak! Gyóntató székről még beszélni sem lehetett. Kicsiny templomaink is akkor nagyok voltak és a nagy lelkek akkor a vallásos érzésben kicsinyek voltak. Egyik nagyvárad elölkelő katolikus férfiúnak szemrehányást tettek akkor, hogy a városi közgyűlésen mindig a keresztény álláspont ellen szavaz. Ezt felelte rá: Csinálják meg az autonómiát és akkor jó katolikus leszek. Hja, feltételes katolikusokkal nem lehet autonómiát csinálni. Mi nem feltételes katolikusokat akarunk, minket nem feltételesen hív Krisztus, minket nem feltételesen kereszteltek katolikusokká, mi a vértanúk utódai vagyunk és mint feltétlen katolikusok akarunk beállni az autonómiába! Ha azok a jóhiszemű, de bizony csak feltételes, meg királyszületésnapján katolikusok valósították volna meg az autonómiát, az lett volna ré — virág nélkül, víz — hal nélkül, levegő — márdárdal nélkül, szervezet — élet nélkül, autonómia — katolikum nélkül. Jó, hogy elhalasztották akkor a megvalósítást.

Ha összehasonlítjuk a mostani kor katolikusait, nyugodt önértéssel vallhatjuk, hogy ma, — ime, ez a fényes gyülekezet is bizonyára — hogy ma van már öntudatosan katolikus világi elem, van kiket beállítani az autonómia végtelenül finom, érzékeny szervezetébe. A mai katolikus világiak életében a katolicizmus többé nem pusztán egy rovat a keresztlevélben, hanem az egész lelket eltöltő világnézet, az ember valóját átértékelő szent meggyőződés. Nem egyszerű igény arra, hogy énekes és esetleg három papos temetést kapjunk, hanem a legfőbbesébb szárny, amellyel felpattantunk a koporsó födelét és a síron túl diadalmasan Istenhez tudunk emelkedni. Nálunk életelv a katolicizmus, amely áthatja a lelket, az egyént, a családi tüzhelyet közéletet; principium, amely megszentel és Krisztus katonájává tesz. Meggyőződéses katolikusokból alakul immár — Istennek hála — egyre jobban egész társadalmunk. Most az ősrégi nagy templomok is kicsinyeknek bizo-

nyultak. Ma pap és világi nem járnak külön utakon, hanem társak, akik egyformán az élet-szentség útjain igyekeznek haladni. Egy a Krisztus, egy az anyaszentegyház és mi világiak és papok egyek vagyunk Isten imádatában és az anyaszentegyház iránti hűségben. A papság belép a társadalmi életbe és a világiak rálepnének az öntudatos katolikus élet megszentelő útjára. Modern formában megvalósítják a régi keresztény életet, melyben a katolikus hit mint az egész magán- és közéletet átfogó valóság fűzte össze az összes katolikusokat igaz testvérekké. Mily más katolikus elem él itt most, amely be van iszolázva a katolikus életbe! A katolikus intézmények egész légiójával bizonyítjuk be, hogy tudunk katolikus módon gondolkodni és cselekedni. Nemcsak valljuk Krisztust, hanem követjük is.

Vannak már katolikusaink, akikre az autonómiában szervezett erőket nyugodt lélekkel bízhatjuk. Meg kell valósítani tehát az autonómiát. Itt az idő, most vagy soha! Ennek a törvénybe iktatásával óriási dolgot akarunk elérni a vagyoni és iskolai téren. El kívánjuk érni, hogy a keresztény társadalmi szervezkedés ne legyen néhány lelkes ember egyéni munkája; ez a lelkesedés, ez az erő megszervezve, a törvény örök erkölcsi erejének oltalma alatt váljon a jövőben Magyarországának soha el nem törölhető, soha meg nem rendíthető erőforrásává!

A katolikus szervezkedés, ami megindult ebben a korban, az autonómia nélkül olyan, mint a patak. Ha a patak magában marad, síkra jutva, a sívó homokban véget ér, vajmi könnyen elposványosodik.

Egyesítsük az erőket. A helyi katolikus szervezkedések egyesüljenek az egyházmegyei szervezetben folyóvá, az országos autonómiában hatalmas hullámokkal duzzadó folyamává. Mi intézményes garanciákat akarunk, hogy ne hulljunk szét oldott kéve gyanánt. Azért folyamodunk a törvényhozás elé, az autonómia megvalósítását kérve. Az országos törvény márványkövére akarjuk építeni az autonómiánkat, hogy viszont a hazának annál biztosabb erőforrást adjunk.

Oly szerencsések vagyunk, hogy országgyűlési képviselőnk: dr. Hoványi Géza szavainkat tisztelhetjük s azért itt kérjük fel őt, hogy kérelmünket a kormányhoz juttassa s közreműködjék abban, hogy a kath. autonómia még ebben az ülésszakban a törvények közé beikkelyeztessék. Kérjük, hogy hatalmas befolyását, tudását, buzgóságát, melyet eddig is érvényesített a város érdekében, használja fel most is ez intézmény létesítése érdekében. Még vagyunk győződve, hogy ennél nemesebb, fontosabb, nemzetibb ügyet aligha vehetunk programjába, meg vagyunk győződve, hogy aki ehhez bármilyen csekélységgel hozzájárul, nemzedékek hálijára teszi magát érdemessé, mert olyan támpillért ad az országnak, melyen a pokol kapui sem fognak erőt venni soha!

A beszédet sokszor megszakította a közönség tetszésnyilvánítása, végül pedig a szónokot viharos tapsok és éljenzés jutalmazták.

Általános lelkesedés közepette lépett Hoványi Géza képviselő a szónoki emelvényre.

Dr. Hoványi Géza udvari tanácsos, országgyűlési képviselő hangsúlyozta, hogy kedves kötelességet teljesít, midőn Nagyvárad katolikusainak kérelmét az országgyűlés elé terjeszti, mert ehhez az itt elhangzott határozati javaslatához belső meggyőződésével hozzájárul. Kijelentette, hogy az országgyűlésen is közre fog működni abban az irányban, hogy a katolikusok óhaja megvalósuljon és az autonómia törvényé váljon. Mert meggyőződése, hogy az autonómia megvalósítása — mint egyik szónok mondotta — nemzeti közérdek, amely amidőn megvédi a katolikusok jogait, megvédi mindenki jogát, mert ahol meg van támadva az egyik, ez támadás a másik ellen is. Közös az érdek s azért egyesülnünk kell a magyar haza iránti kötelesség teljesítésében. Ezt pedig csak úgy valósíthatjuk meg, ha a haza minden polgára egybe forr a közélet

szolgálatában. Adja Isten, hogy a magyar katolikusok óhaja mentől előbb valóra váljék. Végül megígérte, hogy a határozati javaslatot a legnagyobb készséggel fogja az országgyűlés elé terjeszteni.

Dr. Kardosy János elnök a határozati javaslatokat elfogadottnak jelentette ki s a nagygyűlést bezárta e szóval:

— Éljen a király!

Az összes jelenvoltak aláírták ezután az országgyűlés elé terjesztendő kérelmet. Az aláírások még folyamatban vannak. Aláírások eszközölhetők a Kath. Kör háznagy hivatalában egész nap.

Többen elvittek aláírási ivateket. Ezeket az urakat kérjük, hogy minél több aláírást gyűjtsenek s az ivateket legkésőbb csütörtökiig hozzák be a Tiszántúl szerkesztőségébe.

Elismerés az érdemnek.

Eleméry Ferenc tanácsnok és Báthory László fogalmazó személyes pótléka.

Larik S. Zoltán, Beróthy Pál és még vagy husz törvényhatósági bizottsági tag indítványt nyújtottak be Nagyvárad város törvényhatósági bizottságához, amelyben indítványozták, hogy Eleméry Ferenc katonai tanácsnok, tb. főjegyzőnek évi 2000 korona, Báthory László fogalmazó, tb. kapitánynak pedig évi 1000 korona állásdíj, a nyugdíjba is becsúszható s fizetés jelleggel bíró személyes pótlékot szavazzon meg a törvényhatóság.

As indítvány indokolása kimondja azt az érvelést, feladástól teljes munkát, amelyet a város ezen két kiváló tisztviselője a már negyedik éve tartó háború alatt exponált állásukban kifejtettek. A háborús helyzet, a mozgósítások kezdve olyan feladatok elé állították ezt a két értékes tisztviselőt, hogy a nap minden szakában, még igen sokszor éjjel is, nehézség, fáradságos munkát kellett végezniük.

Nem kizárható az sem a városra, különösen a városi pénztárra, hogy körültekintő eljárásokkal, megalkuvással az évi kért összeget mentették meg a beszállásoltaknál a városnak. Míg egyes városoknak, mint pl. Temesvárnak százszázalékos került a háborús beszállásolás, Nagyvárad város pénztárára ennek az összegnek csak egy elenyésző hányada kerülte csupán.

Csak ennek a két busgó tisztviselő feladhatlan busgalmának odaadó törekvése-nek tudható be, hogy Nagyvárad város katonasági bizottságának aránylag csekély személyiellátása mellett minden fennakadás nélkül oly szépen megoldotta az évi feladatot.

Ezeknek az érdemeknek az elismerése adta az impulzust az indítványt benyújtóknak, hogy a két értékes tisztviselőt jól megérdemelt jutalamban részesítsék, még pedig a teljesített hosszú és nagy munkájukat megfelelő állásdíjban.

Nagyvárad város törvényhatósági bizottsága mind a fentebb leírtak volt tisztviselőinek érdemese munkájával szemben s így most sem lesz méltánytalan, mikor a nagy érdemek elismerése teljesén indokolt és igazságos. Aligha lesz egy városatyja is, aki készséggel nem szavazza meg a nagyra is indokolt indítványt.

As indítvány, mint halálra, már a csütörtöki városi közgyűlés elé kerül.

Flandriában az angolok nem tudnak előbbre jutni.

Berlin, október 8. A nagyfőhadparancsnok jelentése:

Hagyományi háttér.

Happrecht hajó trónörökös vezérével nagy hadserege. A harcok tevékenység Flandriában déltől estig a Hout Honster erdő és az Ypern-Mentel országút mellett jelentékenyen felélelt. Erős pergerős sötét meg az angol részleges támadásokat, melyek a harcraol egyes szakaszain kifejtődtek. Az ellenség által harcraolott rohamcsapatok ahol sem jutottak előre. Válaszreakciók a töltésirésben lekötve tartotta őket.

A német trónörökös hadserege.

A Lion Salsonai országút mindkét oldalán a tüdőreli tevékenység az Ailette és a Pergatöl délre fekvő fensék között nagy heveséggel folyik. Este Vauxallonnál több francia század előretört, tudunk visszavetette őket.

A Maastól keletre állásalak és azok mögötti területek Samognoir és Bocoaux között erős tűz alatt állottak. Tűzsergünk lekötötte a franciáknak egy Beaumontól délyugatra kezdülő támadását.

Keleti harctéren és a Macadon arconon nem volt nagyobb harc tevékenység.

Ludeadorff, első főhadparancsnok.

Vilmos császár és a nagyváradai diák.

Moskovits Miksa, a Lészmitöl és Jelzalog Bank igazgatója beszéli:

— A fiam Nagyzébenben német szón van az ág. ev. gimnáziumban, amelyet Vilmos császár ottartózkodása alkalmával meglátogatott. A templomi látogatást alkalmával a diákok sorfala közt jött ki a császár s megpillentette fiamat, aki a templom ajtóban a zászlót tartotta. Részlet a pillantása a fia ruhájára s így szól:

Kitűnő angol szövekből van a ruhád.

— Igen felség, ez az apám kifordított régi ruhája.

— Mi a neved?

— Moskovits Imre, Nagyváradról. Megenged Felség egy kérdést: Mikor lesz vége a háborúnak?

A császár mosolygott s vállára dönt a diáknak.

— Na, te rád már nem kerül a sor.

Pedig én szívesen halnék meg királyomért és a házárt, felelt a kis diák.

— Hol tanultad ezt, kérdeste a császárt.

— A nagyváradai gimnáziumban, a promontori tanároktól.

— A császár szalutált s eltávozott a templomból.

* Kiedő Rimenczy-utca 11. sz. házában egy nagy irodahelyiség előszobával és mellékhelyiségekkel azonnal. Értekezhetni lehet a Nagyvárad Takarékpénztárban, Töleky-utca 2. sz.

A kancellár a katonák felvilágosításáról.

A kancellár válság elsimult.

— A birodalmi gyűlés ülése. —

Budapest, október 8. (Saját tudósítónktól.) Berlinből jelentik: A birodalmi gyűlés nagybizottságának mai ülésén, amelyen a kancellár és államtitkárán kívül Stein hadügy miniszter is megjelent, Michzeles kancellár kijelentette, hogy panasz emeltek az iránt, hogy a tisztviselők propagandát üztek a hazafias pártok javára. Neki az az elvi álláspontja, hogy a tisztviselőknek szabadon lehet nyilvánítani politikai nézetüket, de vigyázni kell, hogy pártatlanságukat megőrizzék. Ezek az alapelvek minden pártra, a hazafias pártra is vonatkoznak, ezekről az alapelvektől eltérni nem lehet és ő maga fog örködni ezen elvek megtartása felett. A hadseregben ki fognak zárni minden politikai agitációt.

A kancellár beszéde után folytatták a vitát, majd a pártok képviselői szólaltak fel.

Azután Stein hadügyminiszter beszélt. Kijelentett, hogy a hadsereg felvilágosítása körül bizonyos irányban tévedések történtek s ezért újabb utasításokat fognak ki-

adni. Semmi esetre sem akarjuk a politikát a hadseregbe belevinni.

Helferich államtitkár beszédében megállapítja, hogy az október 6-án mondott beszédében senki ellen sértést nem használt. Ha hangja mégis sértő volt, vegyék tekintetbe, hogy őt is folyton sértő közbeszólásokkal zavarták.

Ezután ismét Michzeles kancellár szólal fel, tudatja azokat az intézkedéseket, melyeket a hadsereg felvilágosítása érdekében tették. Kijelenti, hogy ez a felvilágosítás szükséges s az oktatásnak egyedül csak az a célja, hogy a katonák szellemét felélessze és kedvüket megjavítsa. Egyes kisiklásokat nem lehet előre megakadályozni.

A birodalmi gyűlés ezután elfogadta szótöbbséggel a költségvetést és az ülés véget ért.

Berlin, október 8. A kancellár, az államtitkár és a hadügyminiszter beszéde után illetékes körök megállapítják, hogy a szombati incidensen semmi következménye nem lehet, a kancellárválság elsimult.

Az Isonzo mellett erősebben feléledt a tűzérési tűz.

Kelleti és délkeleti harcok. Budapest, október 4. (Hivatalos.) Változatlan.

Dinax harcok. Budapest, október 8. (Hivatalos.) Az Isonzo mellett a tűzérési tűz számos helyen erősebben feléledt, különösen a Baranica Heiligengesti fensíkon fokozódott jelentékenyen. Gyalogsági harcokra csak a Gabrielle szakaszon került a sor, ahol éjjelkor olasz előretöréseket visszavertünk.

5 gőzös elsüllyesztése.

Budapest, október 8. (Saját tudósítónktól.) A berlin Wolff-ügynökség jelenti: Az Északi-tengeren buvárhajók újabb 5 gőzöst süllyesztettek el, közöttük háromat kísérő menetből löttük ki.

Oroszország Anglia ellen.

Budapest, október 8. (Saját tudósítónktól.) Oroszországban legutóbb a szövetségesek, főleg Anglia ellen ismét erős ellenzenu támadt, úgy, hogy Buchanan angol nagykövet szükségét látta, hogy megnyugtató jegyzéket adjon ki. A jegyzék a külügyminiszterhez szól és erőlyesen megcáfolja azt a hírességet, mintka Angliának különféle hajlandósága lenne.

Korzenszky teljesíti a vasutasok követelését.

Budapest, október 8. (Saját tudósítónktól.) Hágából jelentik. A pétervári távirati ügynökség hivatalosan jelenti:

Korzenszky közzölte a vasutasok szövetségével, hogy 9-ikéig teljesíteni fogja követeléseiket s kéri őket, hogy a sztrájkot szüntessék meg.

Katonanap Nagyszalontán.

A nagyszalontai Katonanap esztis váromkodáson felől jól sikerült. A délutáni népi ünnepsélyre ragyogó égboltot kaptak s a meleg sugarak szűsével szőllította ki a népkertbe a közönséget.

A nagyszalontai rendezőbizottság, élén Csanády Jenő főszolgabíróval, kint a vasútnál várta a nagyváradi vendégeket. Megérkeztek Nagyváradról: Malatinszky Lajos főispán dr. Fráter Iván főispáni titkár kíséretében, Obrincsik István ezredes, Sántha és Pernecky századosok, igen sok tiszt, továbbá Karácsonyi Géza, az Isonzo őrének kitűnő alkotója. A vendégek a város kossóján vonultak be a városba. Elöl a harcogó katonasereg, aztán Ugár hadnagy vezetésével a rohamosapat masírozott s a fogatok után eszerayi tömeg kísérte felvonuló utján az Isonzo őréket.

A kivonult katonaságot, valamint az előkelő vendégeket a város ebédre hívta; a katonaságot a Központi vendéglőbe, a vendégeket pedig Csanády Jenő főszolgabíró lakásán már várta a területi asszál.

A népi ünnepsély térszénével kezdődött délután 2 órakor a Toldi-téren. Három órakor a Népkertben Nagy József főbíró átvette a város nevében az Isonzo őrének gipszöntvényét és mély meghatódottsággal fogadta, hogy a város meg fogja őrizni a remek kis szobrot, mint a nagy idők emléket. A katonaság felvillanyozta a tömeget s hamarosan hangos s vidám élet kezdődött a parkirosott kertben. Az urleányok és urasszonyok közül különösen busgólkodtak a virágok, lapok, lemezek és a konfetti eladásában: Ertsey Erzsébet, Tatár Balázs, Ertsey Rózsika, Csinosár Ilona, Dósaeghy Károlyné, Faragó Rózsáné, Kalmán Mihályné, Kiss Endréné, Bacskaszy Flóra és Margit, Bagosy Erzsike, Beresky Ica, Ellmann Anna és Ica, Faragó Marika, Freiburger Erzsike, Haas Erzsike, Hefel Róza, Leitner Vilma, Mados Ica, Mogyorós Ica, Mészey Margit, Nagy Erzsike, Gölym Ica, Pászószy Edit, Stern Margit és Ica, Székely Margitka, Szemes Julianna. Est a szép gardát H. Fekete Péter fáradhatatlan agilitása nyerte meg az ügynek. Nem lehet elhallgatni azonban, hogy az egész ünnepsély rendezésén megállított Csanády Jenő rutinos keze. Az ő oldalán mellett szinte versenyzetek a munka elvégzésében Szabó Lajos igaztató, Gombay Birna városi hivatalnok, Nassimírak Gyula rendőrfőigazgató és Székely J. Jenő.

A délutáni ünnepsélyen különösen a konfettinek volt nagy kelteje. A végén már 5 koronájával vettek a tanyai legények a kis macskákat. Befejezte a mulatságot a rohamosapat bravuros kerüléséke.

Az esti hangversenyen olyan szívelt házat kaptak a Szilgigeti színház művészei és művésznői, hogy miután már minden jegy elkel, egy órással főből álló tömeget valószággal karbatálatommal kellett kitárazkolni a folyosókról. Ugy a népi ünnepsélyen, mint a hangversenyen jelen volt Malatinszky Lajos főispán és Obrincsik István ezredes is. A katonaseregnek Scherl Károly karcsy pompás vezetése alatt nyitánytal kezdte meg a hangversenyt, utána Madis István nevezte meg a közönséget, majd egy német

artista mutatott be frappáns merész produkciót. Bihari Sándor frappírosta a publikumot. Először kuncogókat, emőd delokat énekel, azután cigánykísérettel lament a közönség közö és a híres Bihari aspkába rövid pár perc alatt 385 koronát énekel össze. Kovács Margit ragyogó koloratúráját viharosan megcsodálják, ugyeiatén Hevessy Mariaka pompás előadását. Bihari Ákos most is elragadta a közönséget hatalmas orgonumával, remek művészi alakításával. A se-

nesszámokat Kovács karnagy kíséri szorgosan.

Le kell szögeznünk, hogy a vidéki körút első állomása nagyon szép reményekre jogosítja a rendezőbizottságot. Közel hat ezer korona folyt be a szilontai katonanapon. Ezzel az eredménnyel bátran elmondhat Verner Kálmán a megye többi városába, biztosan méltó eszmék fognak soratozni a szilontai mellé.

a deputációk azt is, hogy a már megindított cipőgyűjtési akció során nem fog meg felküzdeni a gyermekek ellátásáról, de gondja lesz a székelykő, arra rácsorult családok tűzfára is.

Végül rámutatott a főispán arra, hogy a hadisegélyesek helyzete a közeljövőben bizonyára javulni fog, mert hiszen a javaslat már illetékes tárgyalás alatt áll a kormány legelső tennője lesz, hogy a hadisegély fel emeltesse.

A főispán kijelentéssel és ígérettel az asszonyok megnyugvással és bizakodással vettek tudomásul.

* Szalay László belügyminiszter. Budapesti tudósítónk jelenti: A 8 Orai Ujság arról értesül, hogy Ugron Gábor belügyminiszter és Palugyay Mór államtitkár még e hóban megválnak állásaiktól. A belügyminiszter Szalay László aba-ujtornamegyei főispán, államtitkára pedig Szmracsányi György lesz.

* Katonai előléptetések. A hivatalos lap közli, hogy a király Múler Gyula, Wagner Péter, Molnár János és Halász Károly 4. konv. gy. e. bell zászlósokat hadnagyokká léptette elő.

* A mai vetítő előadás. A nagyvárdi Katolikus Kör, mint már írtuk, ez évben is megtartja tanúságos és lemeret-terjesztő vetítő előadásait. Az első vetítő előadás ma, kedden, október 9 én lesz. Az alkalommal dr. Karácsonyi János c. püspök tart előadást a király koronázásáról. Az előadás ennél inkább érdekessé igérkezik, mert a tudós püspök mint egyik funkcionárius résztvevő az ország megalapítás ünnepén. Az előadással kapcsolatban a c. püspök a koronázás mozzanatait pompás vetített képekben mutatja be. Az előadás kezdete délután 5 órakor lesz.

* Birósági áthelyezés. A hivatalos lap közli, hogy az igazságügyminiszter (H. Nissalovszky Endre nagyvárdi kir. törvényeségi jegyző) a gyulai kir. törvényszékhez helyezte át.

* Üdvözlő Nagyvárad a külügyminisztert. Mint említettük, dr. Grósz Menyhért törvényhatósági tag indítványt adott be Nagyvárad városához, hogy a város törvényhatósági bizottsága üdvözölje gróf Bzernin Oskár külügyminisztert a Budapestben tartott békebeszédért, a hasonló üdvözlésre hívja fel az ország összes törvényhatóságait. Nagyvárad város tanácsa mint állandó választmány egyhangúlag magáévá tette az üdvözlést, csupán abban volt nézeteltérés, hogy helyes dolog lenne-e a törvényhatóságok felhívásával országos akció indítása. — A tanács tegnap tartott ülésén ebből foglalkozott a kérdéssel és abban állapodott meg, hogy a esztendőbeli közgyűlésnek csak a Csernín üdvözlését javasolja, az országos akció indítását pedig részben politikai, részben technikai okokból mellőzi, annál inkább, mert indítványának ezen részét dr. Grósz Menyhért is visszatartotta.

* Kiadó Rimanócy-utca 18. számú házban öt szoba, konyha és mellékhelyiségek-ből álló lakás, mely kiadóképességűek is alkalmas, folyó évi november 1-től. Értekezhetni lehet a Nagyvárdi Takarékpénztárban, Teleki-utca 2 sz.

Az állami tisztviselők és vasutasok helyzete

Emberséges megélhetést követelnek.

Az állami tisztviselők helyzetének javítása úgy az előző, mint a jelenlegi kormányoknak nagy gondokat okozott mert belátták, hogy segíteni kell helyreükön, amely a háborús viszonyok és a lelkiismeretlen árdrágítók miatt ma már egyenesen elviselhetetlen. A háború sokszoros terhet, emberfeletti munkát ró a tisztviselőkre s ennek dacára az állam sikalmozottai a legnagyobb elismeréseméltó buzgalmat, odaadást tanúsítják, hogy kötelességeiket hatványozott mértékben teljesítsék. A munkából kivessék résztvevő derékasszony, hogy az állam gépezete teljesítésében nagy feladatát, de midőn látják, hogy akik a háborús konjunktus előnyre kihasználására fordítják egész tevékenységüket, ők pedig a nehéz és fáradtagos munkáért családjaik becsületese eltarására sem képesek, türelmet vesztve kétségbeesésükben segítségért fordulnak a kormányhoz.

A kormányok belátták a tisztviselők helyzetének tarthatatlanságát, de tekintettel az állampénztár óriási rendkívüli kiadásaira, gyökereit orvoslás helyett különböző pótlékokkal igyekezett enyhíteni a nagy bajon, de ezek a pótlékok nem sokat javítottak az állapoton. Ellátatnyi segítségnek jó volt, de a tisztviselő nyomort nem enyhítette meg.

A kormány ujabbban kiáltásba helyezte, hogy az állami tisztviselőknek 50—100 százalékos pótlékot ad és pedig a kisebbeknek 100 százalékkal kezdve lefelé fokozatosan 50 százalékiig, vagyis a magasabb osztályban levőnek már csak 50 százaléko.

Igaz, hogy ez óriási összeggel, sok milliót terhel meg az állampénztárt, de gyökereiben nem segít a tisztviselők helyzetén, mert a drágaság a legtöbb közszükségletű cikknél nem 100 százalékos, hanem 500—1000 százalékos.

és a megvárása, hogy a tisztviselők ezzel éljenek és nem is lehetnek megelégedve.

Az állami tisztviselők közgyűlése

Az állami tisztviselők vasárnap délután tartották meg Budapesten a fizetés ügyében összehívott közgyűlésüket, amelyen több mint 2000 tisztviselő jelent meg s képviselve volt minden resort.

A közgyűlésen szenvedélyes felszólalásokban fejtegették a tisztviselők mai szorult helyzetét. Az elkeveredés több ízben oly éle-

sen tört ki, hogy az elnök többször felíg szegítette a tanácskozást.

Végül határozati javaslatot fogadtak el amelyben kifejezik, hogy a tisztviselői kassa háborús segélynek 200, 150 és 100 százalékosra való felvezetését követeli, továbbá követeli a 3000 koronás minimumot, a fizetésrendezést, a státuszrendezést.

As erről szóló memorandumot benyújtják a kormányhoz s ha erre nézve a hó 16 án nem nyújt be a képviselőknek megfelelő javaslatot, 8 napon belül újból összehívják a tisztviselők országos nagygyűlését.

A vasutasok közgyűlése.

A máv. tisztviselői szintén nagygyűlést tartottak vasárnap a fővárosban, ugyancsak helyszettük javításra érdekében.

A gyűlés megállapodását deputáció adta át gróf Serényi Béla kerek. miniszternek. A közöltetés tagjai kifejtették a vasutasok helyzetét s annak orvoslására kérték a minisztert.

A kereskedelmi miniszter megígérte, hogy mártányolva a kérelmet, minden lehető elkövet, hogy a vasutasok mai helyre tén javitsan.

..HIREK

Ember Géza főispán a gyermekekért.

Tegnap délelőtt a nagyvárdi hadisegélyes asszonyok közül 15 anyja — mind egyiknek karján kicsi gyermeke — megjelent Ember Géza főispánnal és azt a kérelmet terjesztette elő: segítsék őket a főispán hozzá, hogy élelmiszerekre pótlásjegyeket kapjanak, mert a mostani idők a kis gyermekek anyáknak nem elegendők. A legtöbb anyja tejet kért, de volt olyan is, aki arról panaszkodott, hogy ritka gyermekének elpöje, nincsen családja egy darab fája, amivel a közönség félnek neki induljon.

Ember Géza főispán a legnagyobb jó akarral hallgatta meg az anyák panaszát. Kijelentette azonban, hogy pótlásokat nem utalványozhat, mintán és most a közlelmeséi miniszter hatáskörébe tartozik, de ígéretet is tett, hogy az anyák jobb és bővegebb élelmiszerének érdekében sürgős előterjesztést fog tenni. Megígérte a főispán

*** Bihar Ákos evangéliumi színjáték.** Bihar Ákos színművész „Isten országa” című evangéliumi színjátékának két első része: Az ősz hajnala, Isten országa — már elkészült a színpad bemutatására egyházmegyei főhatóságokhoz approbáció végett. Gróf Széchenyi Miklós megyéspüspök megadta a közreműködésre az engedélyt a Bihar Ákos evangéliumi színjátékának két első része nemcsak könyv alakban is megjelenik Bihar egy tetralogián dolgozik mely dramatizálja Jézus Krisztus egész életét — Ennek a nagy műnek a másik két része is nem sokára el fog készülni. A kiváló színművész a Szigligeti színházban adja elő a színmű első részét az advent végén. Három előadásban mutatják be a színművet. Határozottan, műkedvelőkből álló társulatot gyűjt össze Bihar, akik az összes szerepeket az ő művészi vezetése alatt tanulják be. A próbák nem sokára megkezdődnek.

*** Eljegyzés.** Jámber Lajos helybéli jövedelipáros bájos leányát Erzsikét eljegyzte Szabó István.

*** Katona-Otthon.** A Katona Otthon igazgatótanácsa azon tervet vetette fel, hogy a közönség minden részének alkalmat ad jótékonyágának saját tehetsége szerinti gyakorlásához, ezért az alapító tagsági díjat egyszáz forinttal 50 koronában állapítja meg; aki pedig a Katona-Otthonnak pártoló tagja kíván lenni, az két koronával járulhat hozzá havonként a Katona Otthon fenntartási költségeihez. Itt említjük meg, hogy az elesett hősök fényképének első felhívása után is szépen gyűlnek és esztal újból felkérjük mindazokat, akiknek elesett hozzátartozójuk fényképe birtokukban van, hogy azt a kegyelme gyűjtemény részére szíveskedjenek átengedni.

*** Színezz pályára** készülők: és műkedvelőket tanít! Gazdy Aranka, a Szigligeti színház tagja. — Ének-mester Várady Aladár karnagy. Jelentkezés Uri utca 32., vagy Uri utca 15. II. 6. délután 3 óráig 5 ig.

*** Zeneiskolai értesítés.** Bleyer Adél zeneiskolájába Rákóczi ut. 12. III/20. a hegedűtanészakra Rósch Sándor hegedűművészt, a kiváló pedagógust szerződtették. Beiratások naponta eszközölhetők.

*** Kioszerült esernyő.** Szombat délután a Szent László templomban egy nő esernyő eloszerültet. Árvaható Rigler papír-kezelésében Rákóczi ut. 3.

Ruhák, férfi öltönyök, felöltők, festése és tisztítása. Független, kézimunka, kelengye neműek tisztítása. Fekete festés elsőrendű kivitelben.

HALTENBERGER VILMOS

kalmefestő, vegytisztító és gőzmosógyműhelyében
Nagyvárad.

Gyár telefon sz. 34. Felvételi fizet 14—69.

Legújabb fűzőket legolcsóbban
Koszténbaum Juliskánál
lehet beszerezni
Rákóczi-ut.(Korona gyógyszerár mellett)
Leibchenek főúthoz.
Telefonszám 827.

*** Eladó** egy jó vizsla és egy kuvaszkutya. Címe megtudható a kiadóban.

*** Most az ideje** a szőrmék festésének, csipkefüggönyök tisztításának, mint utáni festés, férfi- és női ruhák tisztítása, gyászszertben ruhák elsőrendű kivitelben festetnek Haltenberger Vilmos kalmefestő és vegytisztító gyárában Nagyváradon.

*** Eladó ház és eszélőgép.** Váradszőlősen Nagy uca 17. szám alatt egy ház egy kúttal és egy eszélőgép-garnitúra 8 as szonnal eladó.

*** Intelligens tanulóleány** varráshoz és kézimunkához fizetéssel felvétetik. Haltenberger-gyár.

*** Egy harmadik polgári osztályú** kis-leányom mellé keresek világra okleveles tanítónő: Címem megadható a kiadóhivatalban.

*** Jó családból** való, tisztességes, feltétlenül megbízható keresztény leány kisgyermek mellé felvétetik Kapucins-u. 10. szám alatt.

SZÍNHÁZ.

HETI MŰSOR:

Kedden: Vengerkák.

Szerdán: Ó, Teréz!

Csütörtök: Márvány menyasszony (8. mutatás előadás).

Pénteken: Márvány menyasszony.

Szombaton délután: Tivernyő.

Szombaton este: Márvány menyasszony.

Vasárnap délután: Rip van Winkle.

Vasárnap este: Márvány menyasszony.

Vengerkák. Kedden este: Pásztor Árpád és Góth Sándor közös drámája, a Vengerkák körül színe a fő nő szerepét Havesi Mariska játssza, a herceget pedig Váradi Lajos.

Oh Teréz! Az idény első eredeti újdonsága az Ó, Teréz! tölti be szerdán este a műsort. Teréz Vigh Manci játssza. Kovács Margit pompás énekével gyönyörkölteti a közönséget. Tompa Béla kitűnő szerephez jut a fiatal szobrász, míg Szigethy Jenő elsőrangú kabinetalakítást nyújt a nagybácsi szerepében. Igen előnyösen egészítik ki az együttest T. Pogány Janka, Békfi Lajos és Szabó Gyula.

A márvány menyasszony. A legszívesebben várt remény, Erdélyi Miklós nagyszíni rendezése mellett, már előadásra készen áll a márvány menyasszony, amelynek a hét csütörtökön lesz a bemutatója. A kiadásnak igérkező előadás keretében fellépnek: Vigh Manci, Migyari Ilona, T. Pogány Janka, Habisz Lola és Vámosi Gizi, a férfiak közül: Szigethy Jenő, Tompa Béla, Váradi Lajos és Szabó Gyula.

URANIA
mozgó-
színház

Kedden

Az örök szenvedés útja

Az előadások vasárnap d. u. 8 órakor, hétköznap 6 órakor kezdődnek.

APOLLO
mozgó-
színház

Kedden

A tatárjárás

Az előadások vasárnap d. u. 8 órakor, hétköznap 6 órakor kezdődnek.

VIGADÓ

mozgó színház

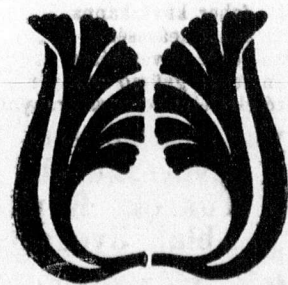
Nagyvárad, Fekete Sas-Passage.

A világ legnagyobb filmslagerje!

Világszenzáció!
Detektív film!

Dorien Dare
arcképe.

Zelnik Frigyes
detektív-színész játssza.

Előadások
d. u. fél 6 órától.

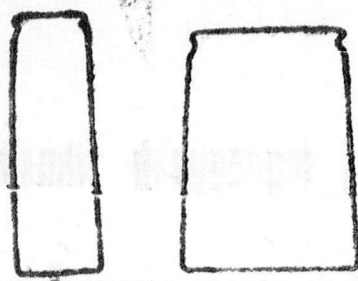
**VIDÉKI
mozgó-
színház**

Kedden
A halhatatlan asszony

Az előadások vasárnap d. u. 8 órakor,
hétköznap 5 órakor kezdődnek.

NYILTÉR

HETI ÁRJEGYZÉK:

**Befőttes. Uborkásüveg.
Befőzéshez hólyagpapír.
Porcellán edények**

Irszállított olcsó árakban.

Porcellán mozsár, ütővel . . .	6.-
Mély és lapos tányér finom porcellán . . .	70
Csemegés kis . . .	40
Tésztától 6 személyre . . .	8.-
Sülttál 6 személyre . . .	8.-
Főzeléktől 6 személyre . . .	8.-
Salátától 6 személyre . . .	8.-
Levesestál 6 személyre . . .	4.-
Mártásos csésze 6 szem. . .	1.-
Sótartó fogvájós 6 szem. . .	1-20
Vizes kancsó 6 személyre . . .	8.-
Vizeskészlet színes finom festéssel . . .	4.-
Boroscészlet színes . . .	4.-
Söröscészlet színes . . .	4.-
Liköröscészlet színes . . .	4.-
Befőtteskészlet kristály fehér . . .	4.-
Majolika cukortartó díszes . . .	4.-
Majolika vizeskancsó színes . . .	4.-
Feketés gyermek készlet . . .	8.-
Kávé gyermek készlet . . .	8.-
Majolika állvány színes . . .	6.-
Teáskészlet színes aranyozással . . .	10.-
Kávékészlet színes aranyozással . . .	10.-
Feketés készlet színes aranyozással . . .	12.-
Mosdókészlet színes roccoco . . .	12.-
Majolika fali sótartó színes . . .	8.-
Majolika fűszertartó nagy . . .	3.-
Majolika fűszertartó kicsi . . .	1.-
Porcellán fehér teáskanna . . .	2.-
Porcellán fehér kávéskanna . . .	2.-
Porcellán fehér teáscsésze . . .	80
Porcellán fehér kávécsésze . . .	80
Porcellán fehér gyümölcs tányér . . .	80
Edénykészlet felszerelve, sz. aranyozással . . .	50.-

**Konyha berendezési főzőedé-
nyek. Evőeszközök. Lámpa-
aruk. Tükrök. Képeretezés.
:: Ablak üvegezés. ::**

**Áraink viszonteladókna is
érvényesek.**

KOMLÓS TESTVÉREK

**üveg, porcellán lámpa és táblaüveg
nagykereskedés.**

**Nagyvárad, Zöldfa-u. 13. sz.
Telefonszám 372.**

Főszervező:
Dr. KRÖGER ALADÁR

Felelős szervező:
Dr. PAPP KÁROLY

Biharvármegye alispánjától.

17970—1917.

Pályázati hirdetmény.

A biharvármegyei közkórháznál elhalálozás következtében megürese-
dett közkórházi algondnoki állásra
2000 kettőezer korona kezdőfizetés,
természetbeni lakás, fűtés és világi-
tás élvezete mellett ezennel pályá-
zatot hirdetek.

Felhívom mindazokat, akik ezen
állást elnyerni óhajtják, hogy az
1883. évi I. t. cz.-ben előirt minő-
sítésüket igazoló okmányokkal fel-
szerelt pályázati kérvényüket hozzám
1917 évi november hó 15-ig annyi-
val inkább nyujtsák be, mivel a
később beérkező kérvények figye-
lembe vételni nem fognak.

Nagyvárad, 1917 október 4.

Fráter Barnabás
alispán.

Telefon 1404. Utcai helyiség

MOCSÁRY SÁNDOR

Épület- és díszmű bádigos,
vizvezeték és villanyszerelő.

**Nagy-Várad, Zöldfa-utca.
Zöldfa-épület.**

Villanymotor, írógépek, kerék-
párok, ellenőrző kasszák és
gramafonok szakszerű javítása
és állandó jókarban tartása
Bronzműves, lakatos és mű-
szerész munkák elfogadják.

IZSÁK LIDIA

**Előrendő
művészalon**

**NAGYVÁRAD,
Nagy Sándor-u. 1.
Park-szálloda épületében.
Interurbán telefon :
11—53 szám.**

A Sziliget-színház
művésznőinek egye-
dül iktató-állítója.
Tisztításokat és átala-
kításokat elvállalunk.
Fűzők mérték után a
legrövidebb idő alatt
elkészítetnek.

Mindentféle vidéki megrende-
léseket a zonnal szállítunk.
Telephon 92. sz.

Széltől, hidegtől

kifujt

vörös arcra és kézre

továbbá szeplő, miteszer
és pattanások ellen

legjobb szer az

Alabástrom Crème,

mert a legtisztább és legjobb
anyagokból van összeállítva, mi-
nőségére és hatásaira nézve felül-
mulja az összes forgalomban
levő készítményeket. Kétféle
minőség van nappali és esteli
használatra.

1 tégely ára 2 kor. 50 fill.

EMIR-arcmosó

Törvényesen védve!

Legtökéletesebb szert bőrhámlás
és sörny, továbbá izzadó, fényes,
zsíros (miteres) atkás arcra na-
ponta, ahányszor szükséges, gya-
potra öntött folyadékkal meg-
töröljük. Az arc rögtön esodás
szép lesz, mintha valami mesés
lehelet finomságu harmattal
volna bevonva. Az atkák pár
nap alatt elmúlnak Teljesen ár-
talmatlan készítmény. Óvakod-
junk értéktelen utánzatoktól!

Ara üvegenként 2 K.

Ezen szerek kaphatók;

NÉMETH PÁL

„Arany Kereszt”
gyógyszertárában.

**Nagyvárad, Szent László-tér.
(Városháza mellett.)**